

NEDERLANDSE KUSTDAGEN • DEELSESSIE

Maak 'm uit, gooi 'm 'm in

Gedragsaanpak gericht op het verminderen van
peukenafval op het strand

shiftgedrag

Even voorstellen

Daphne Koning

Isabel Leemhuis

Esther Timmermans

Gita Maas

Aanleiding

- Sigarettenpeuken zorgen voor schade aan natuur
- Provincie: schone gezonde recreatiegebieden, natuur beschermen
beschermen
- Gedragsaanpak: op onderzoek gebaseerd, aansluitend bij wat al bestaat:
al bestaat: landelijke toolkit IenW
- In één kustgemeente getest, uitrolbaar in verschillende gemeenten
gemeenten

VRAAG AAN DE ZAAL

**Wie weet hoeveel liter water een
een peuk kan vervuilen?**

Ruim een kwart zegt het te weten.

JUISTE ANTWOORD

1.000 liter
liter

water per peuk

141 STRANDBEZOEKERS

42

zeiden te weten hoeveel liter water één peuk
vervuilt
29,8% van 141

11

noemden daarvan ook echt 1.000 liter
7,8% van 141

GOED ANTWOORD PER CONDITIE

Interventie 9 van 85 10,6% Controle 2 van 54 3,7%

Zelfgerapporteerde kennis is geen betrouwbare maat. Op deze vraag is daarom geen toets uitgevoerd.

WAT ZE VERDER NOEMDEN Van 5 tot 100.000 liter.

- 5
- 10
- 13
- 15
- 20
- 25
- 60
- 80
- 100
- 300
- 500
- 1.000
- 6.000
- 10.000
- 100.000

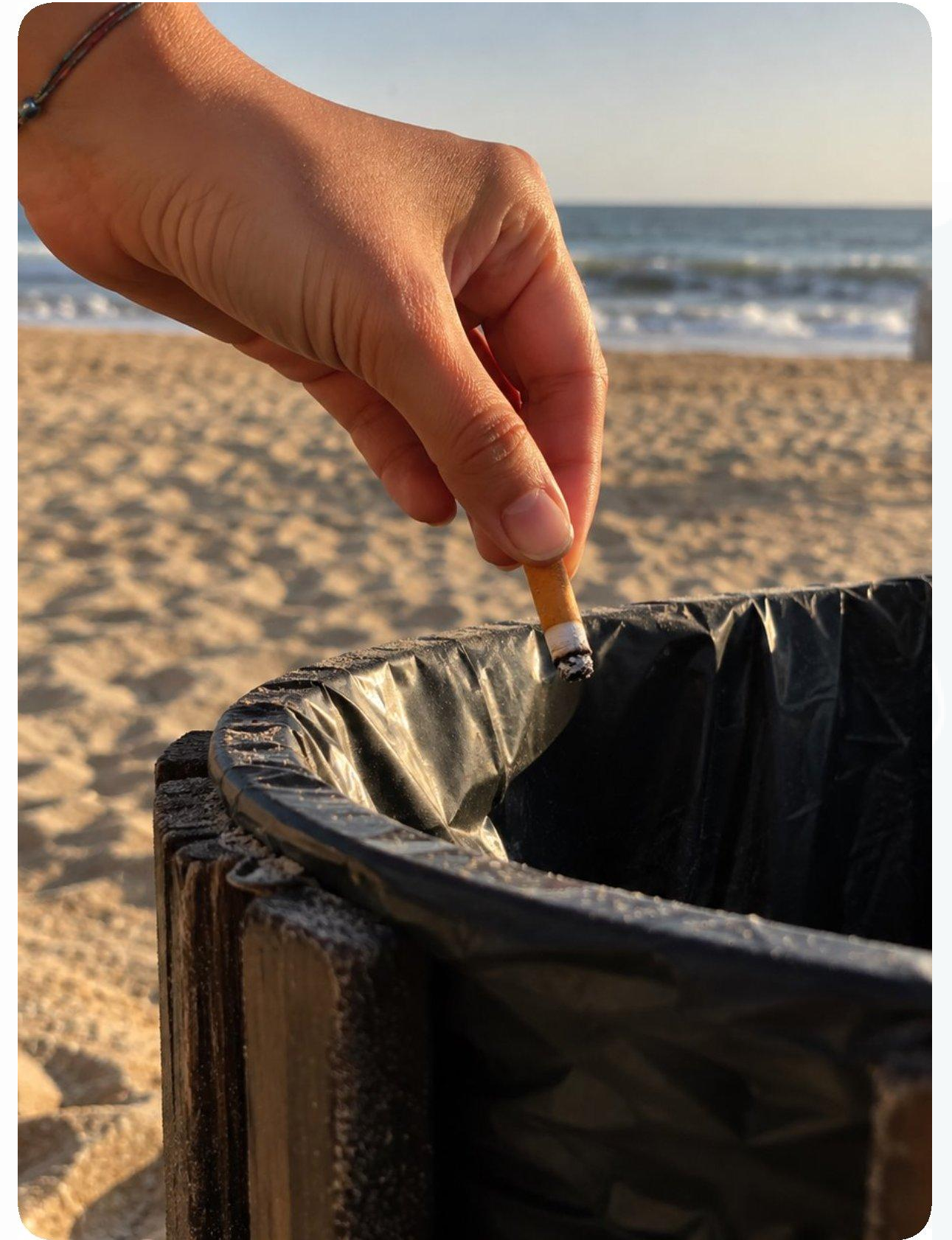
VERMINDEREN VAN PEUKENAFVAL

Gedragsaanpak: opzet interventiepakket

Het doelgedrag

Strandbezoekers maken hun peuk uit en gooien deze in de afvalbak

Waarom gooien mensen hun peuk op de grond?

RANDVOORWAARDE

Kunnen & fysieke omgeving

Automatismen

Kennis

Sociale omgeving

Weerstand: gemak

Weerstand: aversie

Interviews met kustgemeenten

- De lokale context verschilt sterk, maar peuken zijn overal een van de een van de meest gevonden afvalstromen
- Dilemma: ontmoedigen roken en faciliteren van weggooifaciliteiten weggooifaciliteiten
- Wens voor positieve aanpak en belerende toon vermijden
- Behoefte aan effectmetingen en kennis uitwisselen met andere gemeenten
- Hotspots: rond paviljoens, strandopgangen en jongerenplekken jongerenplekken
- Veel gemeenten hebben actieve vrijwilligersgroepen
- Sommige gemeenten experimenteren met rookvrije stranden

Waarop de aanpak is gebaseerd

- Landelijke, al geteste campagne Maak 'm uit, gooi 'm in (RWS en IenW).
- Vooraf getest onder 503 respondenten: 74% van de rokers zei de peuk waarschijnlijk in de afvalbak te gooien (intentie).
- In Utrecht bij drie bushaltes een afname van gemiddeld 44% in het aantal peuken, met enkel een sticker op de afvalbak.
- Wij maakten hiervan een strandvertaling.

VERMINDEREN VAN PEUKENAFVAL

Gedragsaanpak: inzet, resultaten en leerpunten

Het interventiepakket

01 Bord bij de strandopgang

02 Stickers en uitdrukplaatjes op de afvalbakken

03 Pijlborden en grondmarkering naar de afvalbak

04 Peukenpocket, posters, toonbankbordjes en tafelkaarten bij tafelkaarten bij de paviljoens

WIST JE DAT 1 PEUK TOT 1000 LITER WATER VERVUULT?

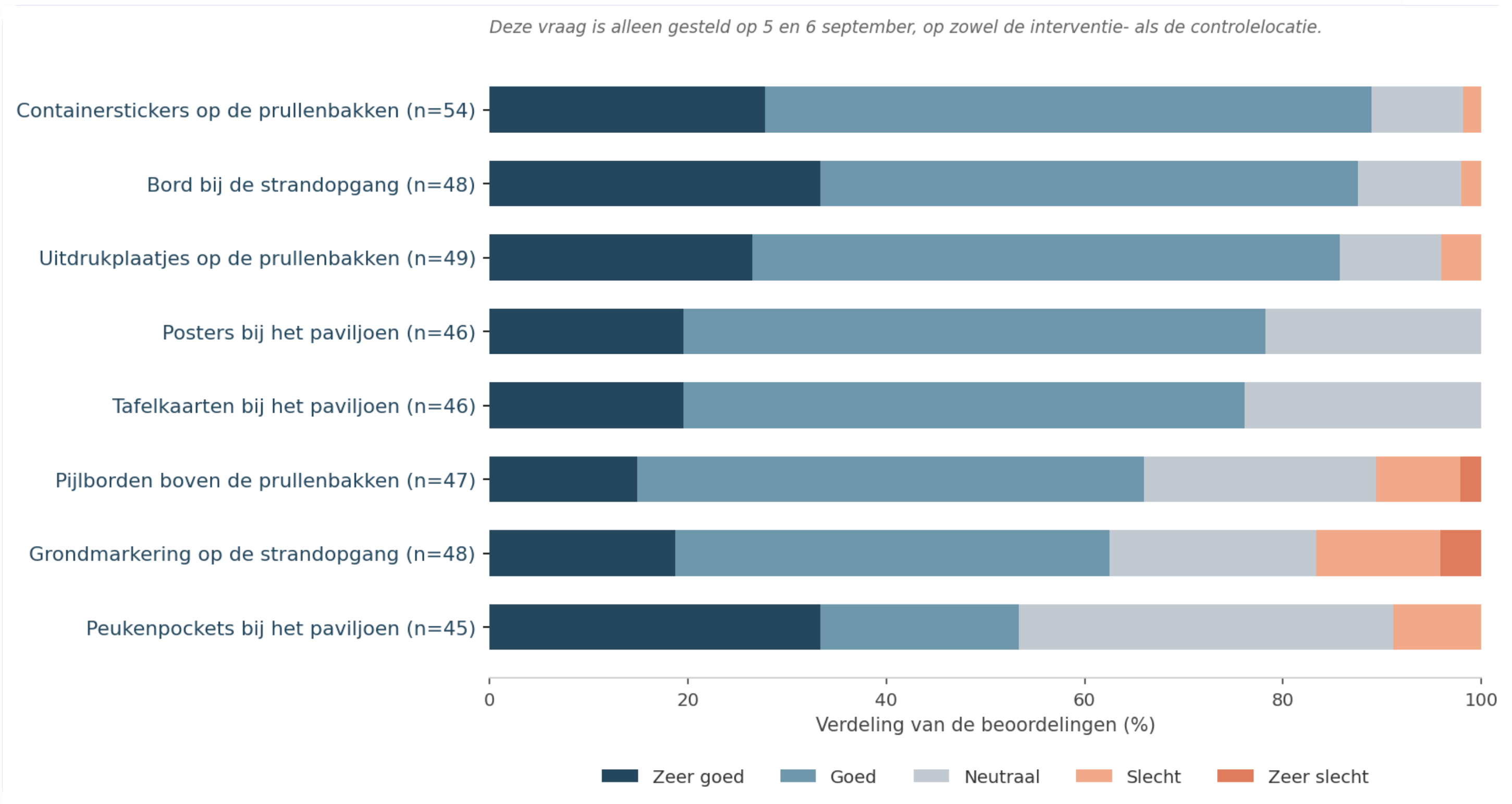
Gooi daarom je peuk in
de afvalbak. Zo houden
we samen het strand
van Katwijk schoon.

MAAK M'UIT

Wel ontwikkeld, niet ingezet

Wat vindt u van de campagne-onderdelen?

Hoe we hebben gemeten?

- Voor en na de plaatsing, op de pilotlocatie en een vergelijkbare vergelijkbare controlelocatie
- Gedragsobservaties op het strand plus een korte enquête over kennis en beleving
- Gesprekken met juttersvereniging en paviljoenhouders

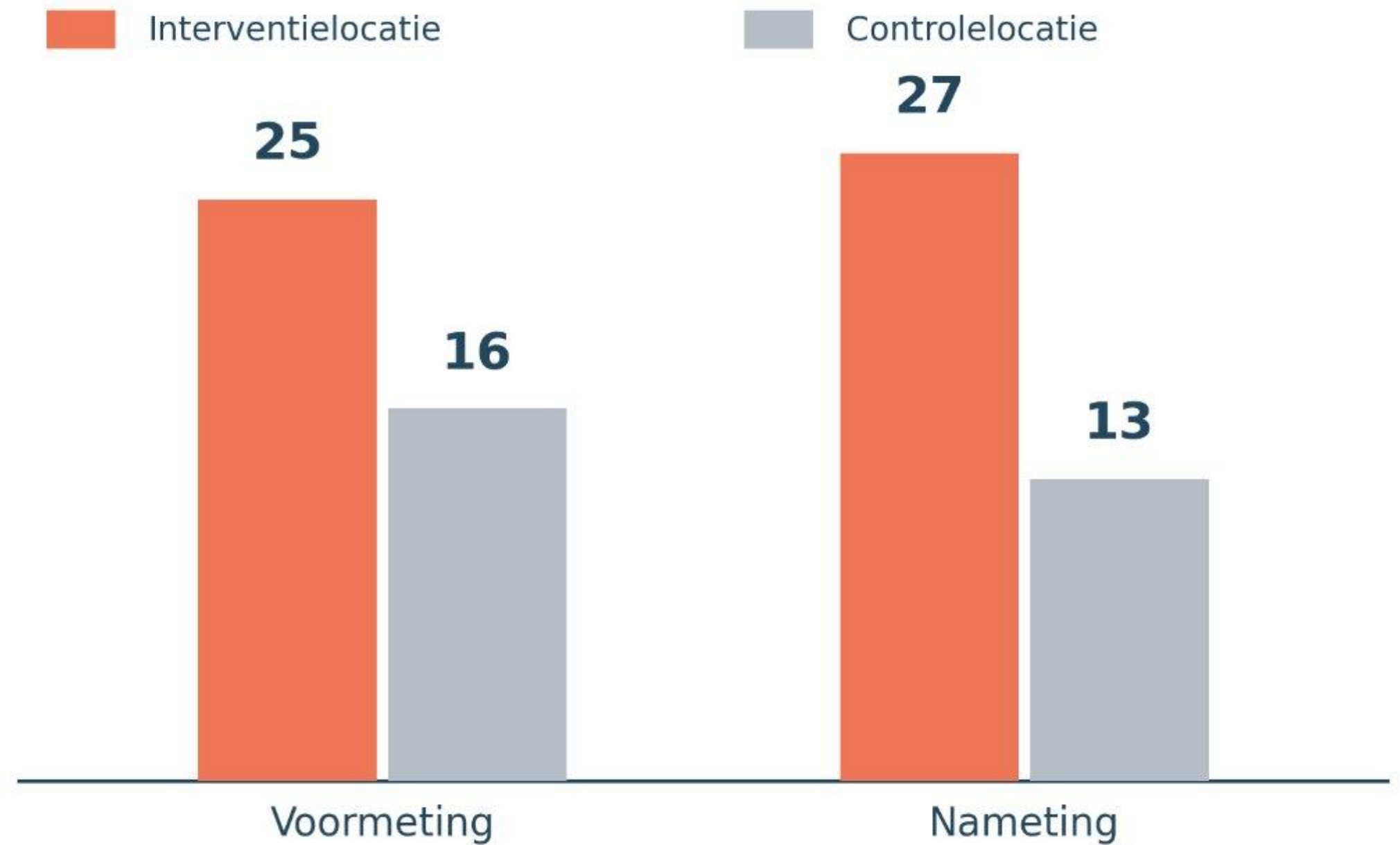

Wat waren de uitkomsten?

81

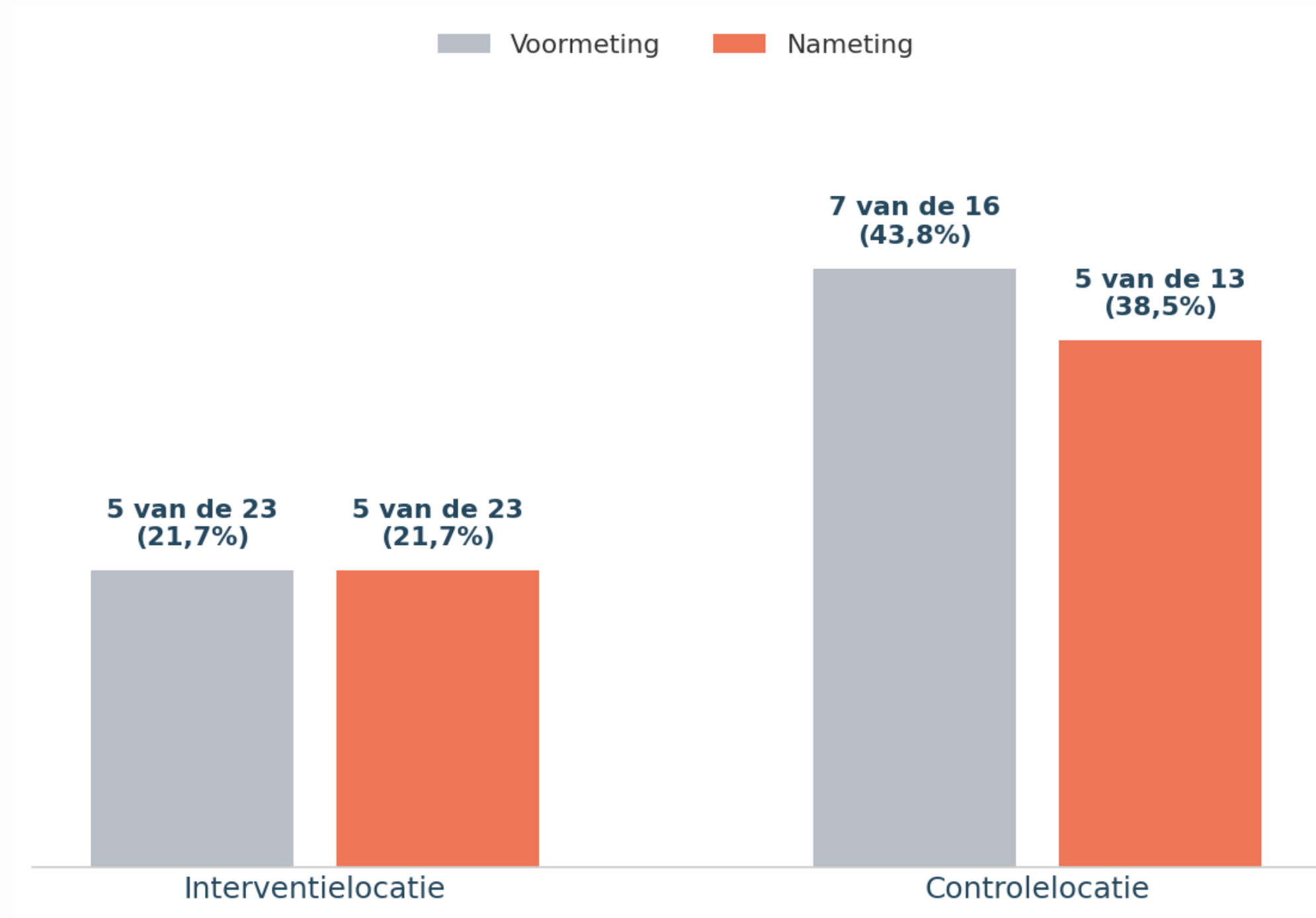
rokers in totaal geobserveerd

In 16 uur, verspreid over 4 dagen, 2 locaties en 6 en 6 observatoren

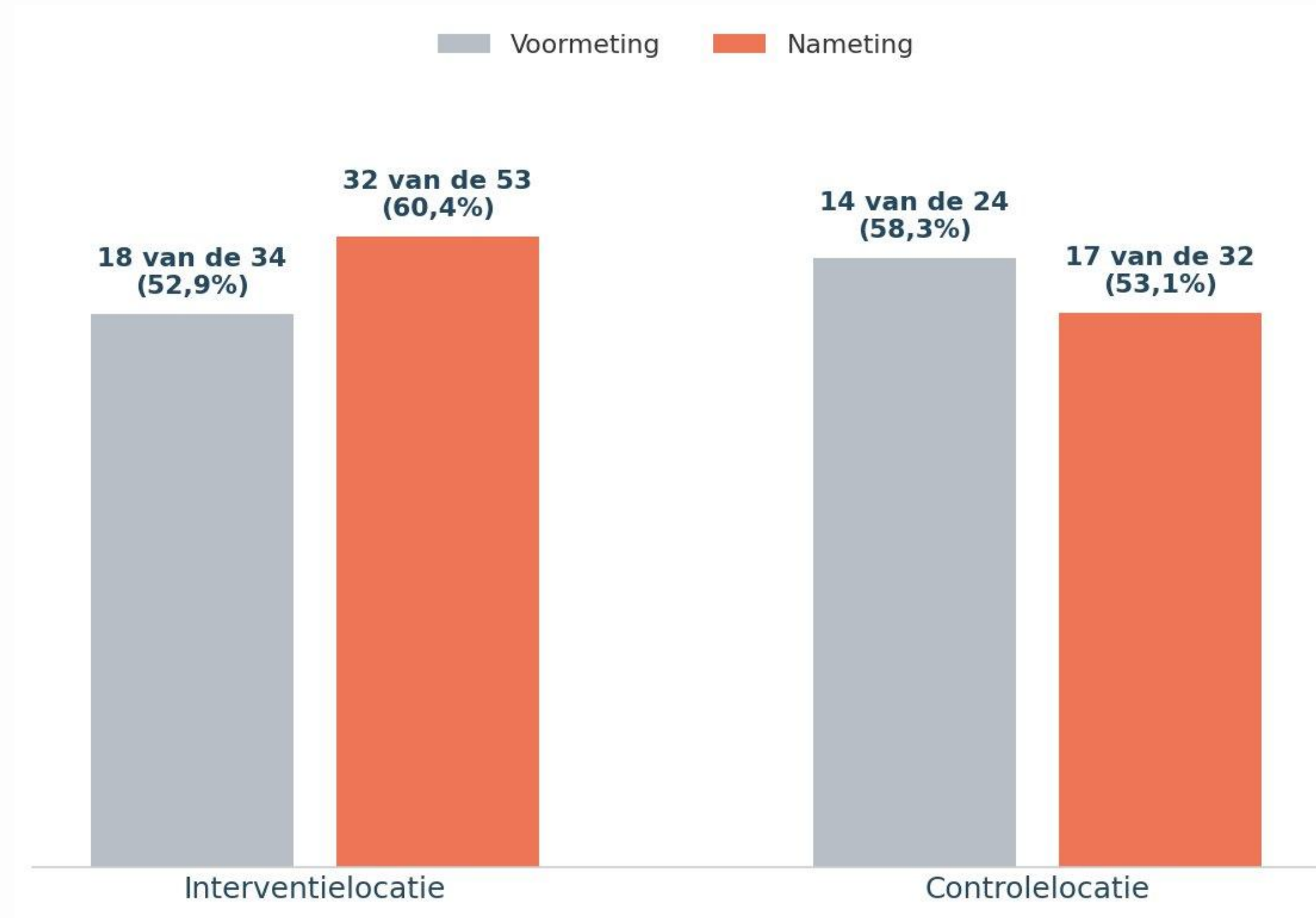
Weggooigedrag peuken

Geen significant verschil in gedrag

Kennis: mag een peuk in de prullenbak?

Geen significant verschil tussen locaties

Overige uitkomsten

- Ongeveer de helft van de bezoekers merkte de boodschap actief op
- Het interventiepakket wordt positief beoordeeld, met name de containerstickers en het bord bij de strandopgang

Wat betekent dit?

- De aanpak is goed onderbouwd (landelijke pretest en effect in Utrecht), maar vanwege een klein aantal klein aantal rokers is in deze pilot geen effect aangetoond
- Advies: herhalen, opschalen naar meer locaties, grotere vervolgmeting, langere tijd zichtbaar
- Gewoontegedrag veranderen is hardnekkig
- De inzichten zijn verwerkt in een menukaart en checklist, zodat elke gemeente hier zelf mee aan de slag aan de slag kan

Vragen die zijn ontstaan

Na uren lang observeren, weinig rokers. Maar wel veel peuken. Hoe kan dat?

Hoe zorg je ervoor dat meer mensen de interventie zien?

Moeten we metingen focussen op één omgeving bijv. rondom strandpaviljoen?

INZICHT IN DATA

Meet mee – Stichting De Noordzee

23 september 2026

23 september 2026

Waarom Meet Mee

Aanleiding

- (Plastic) afval vervuult onze stranden & Noordzee.
- Er liggen rond de 100 stuks afval / 100 meter strand.
- Voor een gezonde zee moeten we naar 20 stuks.
- De stap zetten van opruimen naar oplossen

Metten is weten, maar huidige strandafvaldata is:

- te versnipperd;
- slecht toegankelijk;
- niet real-time beschikbaar

Dit maakt het lastig om het te gebruiken voor preventieve acties & beleid.

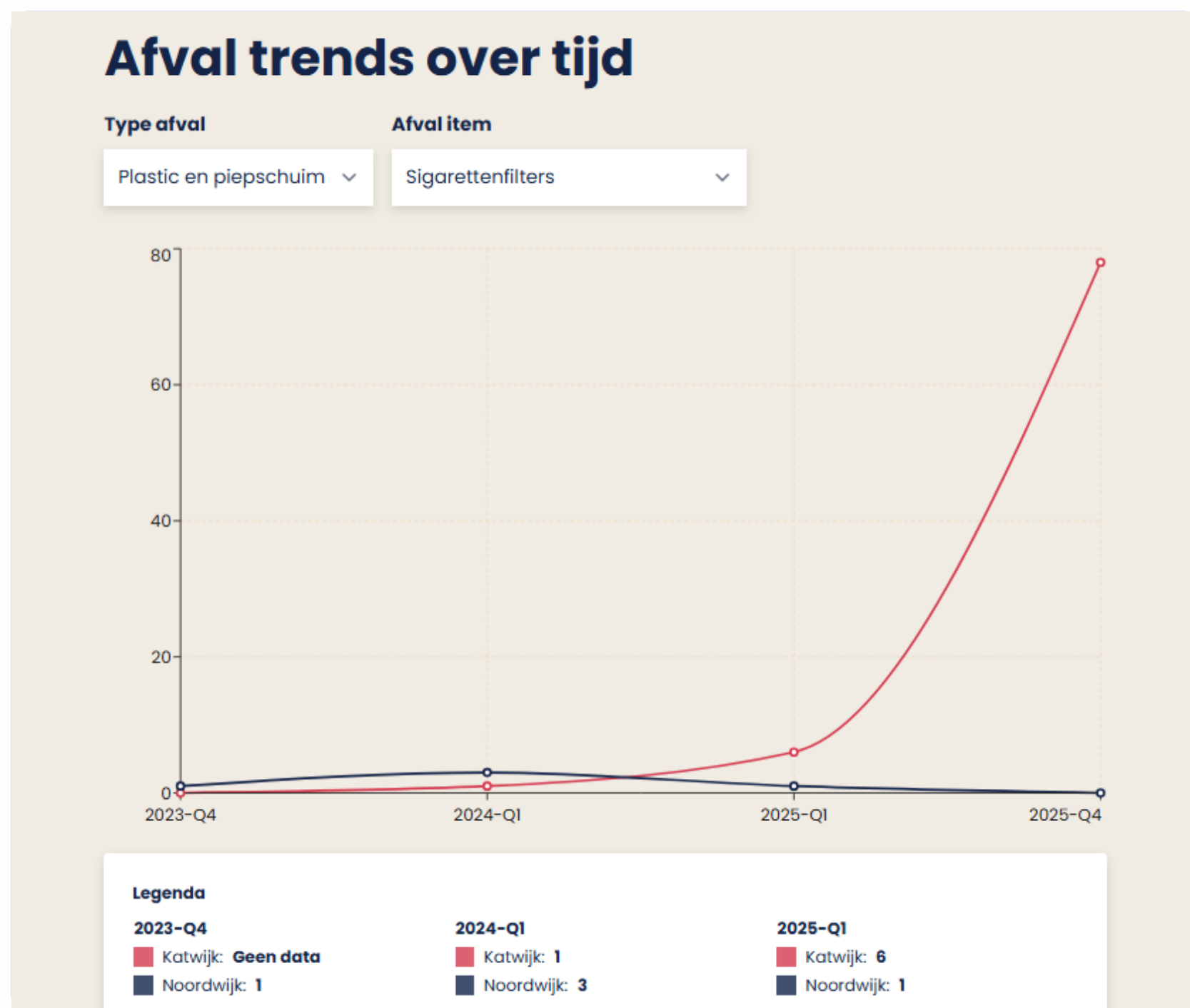
Meet Mee: inhoud & nut

- In maart en oktober gaan vrijwilligers de stranden op voor onderzoek.
- Dit leidt tot een database die continue het online strandafval dashboard voedt.
- Crux zit in samenwerking: met gemeenten, jutters, paviljoens etc.
- Bijvoorbeeld metingen doen rond de gedragscampagne in Katwijk.

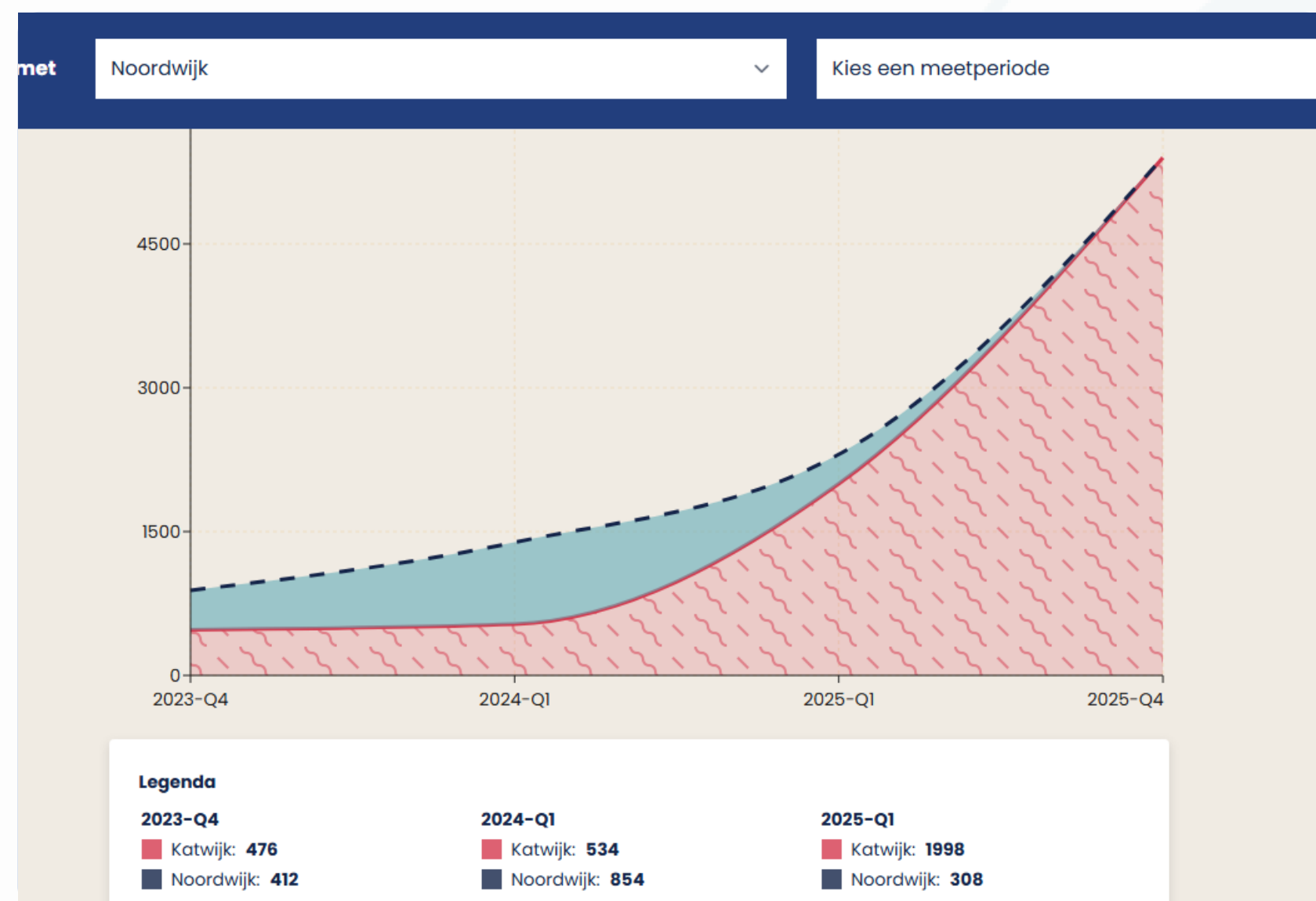

Dashboard: trends in beeld

Vergelijking tussen gemeentes of gemeente – provincie - landelijk
landelijk

Op 1 item of op totale aantallen

Wat kun je hiermee?

Dashboard toont data per gemeente, in de database zit informatie over 50m stukken.

Voor rookvrije stranden mogelijkheid om data naast niet-rookvrije stukken te leggen.

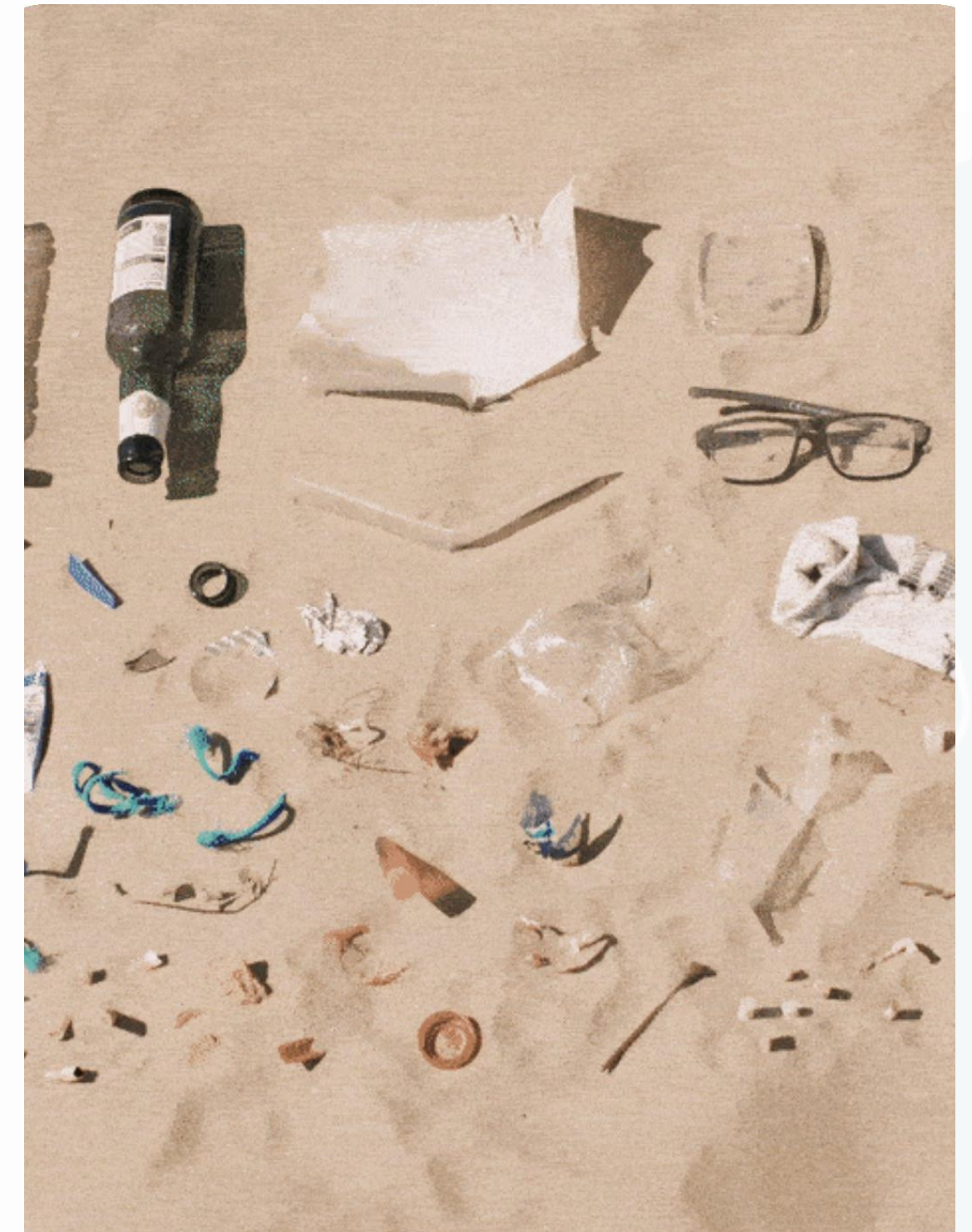
= Toetsen van lokale maatregelen.

Geeft overzicht van lokale problematiek en aanleiding voor gesprek met andere kustgemeenten of partijen in eigen gemeente.

= Kennisdeling.

Geeft urgentie aan: waar lukt het nog niet genoeg om aan de bronnen te werken.

= Signalerende functie.

Waar zoeken we graag met jullie door

- Welke plek heeft data in het komen tot beter beleid / betere gedragsmaatregelen enz.
- Hoe kan Meet Mee beter aansluiten op jullie behoeften? Bijv. met: meer/andere meetperioden, gedetailleerdere data enz.
- Hoe duiden we de resultaten.
- Hoe zorgen we voor continue input van data
- Hoe passen beleidsprocessen of interventies op ons citizen science project.
- Hoe springen we om met data en effectiviteitsmetingen? Lange termijn 'wetenschap' versus soms kortere termijn beleidscyclus.
- Welke contextinformatie is nodig? Aantallen bezoekers, km's strand, wind en stroming
- Hoe zorgen we binnen de 4 regio's (Zeeland, ZH, NH, Wadden) voor voor genoeg vrijwilligers. En welke hulp kunnen jullie daarbij bieden?

AAN DE SLAG!

Checklist interventiepakket interventiepakket Maak 'm 'm uit en gooi 'm in

IMPLEMENTATIE

Welke interventies plaats je?

Keuze voor interventies aan de hand van de checklist

Vier stappen:

1. Randvoorwaarden: afvalbakken op locatie
2. Samenwerking: paviljoens en vrijwilligers
3. Communicatie & gedrag
4. Keuze uit de menukaart

CHECKLIST INTERVENTIES PEUKEN OP HET STRAND

Van locatiecheck naar keuze van interventie onderdelen

VOORAF

Locatiegegevens 13 vragen

Seizoen, aantal bakken, beheer en schoonmaak vastleggen.

↓

01 Randvoorwaarden 9 vragen = 4 locatietypen

Staan er genoeg bakken, goed zichtbaar, met uitdrukplek, en worden ze geleegd?

Eerst oplossen, anders werken interventies niet

↓

02 Organisatie 5 vragen

Paviljoens, promotieteam, strandjutters en bestaande initiatieven.

↓

03 Communicatie 5 vragen

Is de boodschap concreet, positief, eenduidig en zichtbaar?

↓

UITKOMST

Menukaart 13 interventie onderdelen

Per onderdeel: waarom het werkt en waar het past.

Volledige checklist in bijlage C. Invulduur ca. 20 minuten, ter plaatse op de strandlocatie.

Afvalbakken op locatie 1–5

VRAAG	ACTIE BIJ NEE	Boulevard & parkeren	Strandopgang	Strand	Paviljoens & terrassen
Hoeveel afvalbakken zijn er zichtbaar in dit gebied? Noteer het aantal bakken dat je daadwerkelijk ziet staan	→ Invullen per locatie	Aantal _____	Aantal _____	Aantal _____	Aantal _____
Zijn er voldoende afvalbakken? Voldoende = bezoeker loopt nooit meer dan 25–50 meter naar een bak	Ja → op orde Nee → extra afvalbakken plaatsen	☐ Ja ☐ Nee	☐ Ja ☐ Nee	☐ Ja ☐ Nee	☐ Ja ☐ Nee
Staan afvalbakken op logische plekken? Hotspots: looproutes, ingangen, plekken met veel peuken of samenkomen	Ja → op orde Nee → (ver)plaatsing afvalbakken	☐ Ja ☐ Nee	☐ Ja ☐ Nee	☐ Ja ☐ Nee	☐ Ja ☐ Nee
Zijn afvalbakken goed zichtbaar? Niet verstopt achter objecten, herkenbaar vanaf looproute	Ja → op orde Nee → verplaatsen of markeren	☐ Ja ☐ Nee	☐ Ja ☐ Nee	☐ Ja ☐ Nee	☐ Ja ☐ Nee
Is er een uitdrukplek aanwezig op de afvalbakken?	Ja → op orde Nee → uitdrukplek toevoegen (zie menukaart)	☐ Ja ☐ Nee	☐ Ja ☐ Nee	☐ Ja ☐ Nee	☐ Ja ☐ Nee

Partners op locatie

VRAAG	JA / NEE	ACTIE
Is er contact met strandpaviljoens?	☐ Ja ☐ Nee	Ja → benut paviljoens als kanaal voor delen over- en van interventies Nee → leg het eerste contact
Zijn paviljoenhouders bereid interventies te tonen of ondersteunen?	☐ Ja ☐ Nee	Ja → inzet toonbankbordjes, afvalzakjes, postermateriaal, peukenpockets (zie menukaart) Nee → interventies buiten paviljoens plaatsen
Is er een promotieteam inzetbaar? Bijv. uitdeelacties, mensen activeren op het strand	☐ Ja ☐ Nee	Ja → uitdeelacties (afvalzakjes, zak-asbakjes), activatie op strand Nee → focus op fysieke interventies
Zijn er strandjutters of lokale vrijwilligers actief?	☐ Ja ☐ Nee	Ja → persoonlijke benadering, beeldmateriaal, social media, eventueel uitdeelacties/activatie op het strand (zie menukaart) Nee → interventies zonder bemensing inzetten
Zijn er bestaande initiatieven? (jutten, cleanup, etc.)	☐ Ja ☐ Nee	Ja → contact leggen, bestaande initiatieven versterken Nee → interventies zelfstandig inzetten

Welke initiatieven zijn er?

Toelichting / observaties stap 2

Boodschap op locatie

VRAAG	JA / NEE	ACTIE
Richt de communicatie zich specifiek op peukenafval? Is peukenafval expliciet benoemd in borden, posters of andere communicatie op deze locatie?	☐ Ja ☐ Nee	Ja → ga verder met onderstaande vragen Nee → stop hier. Vragen 2-5 niet invullen. Conclusie: communicatie (borden, posters etc.) specifiek gericht op peukenafval toevoegen (zie menukaart)
Is er zichtbare communicatie op plekken waar het gedrag plaatsvindt? Opgangen, looproutes, paviljoens, strand	☐ Ja ☐ Nee	Ja → beoordeel of boodschap concreet en zichtbaar genoeg is (volgende vraag) Nee → communicatie toevoegen op die locaties
Is de boodschap positief en concreet geformuleerd? Gewenst gedrag staat centraal: wel: 'gooi je peuk in de afvalbak', niet: 'niet op de grond gooien' of 'houd het netjes'	☐ Ja ☐ Nee	Ja → behouden Nee → herformuleren naar concreet en positief gewenst gedrag
Is de communicatie eenduidig? (geen overdaad aan boodschappen)	☐ Ja ☐ Nee	Ja → consequent toepassen op alle locaties Nee → versimpelen: kies één kernboodschap
Wordt de sociale norm zichtbaar gemaakt? Bijv. 'De meeste bezoekers gooien hun peuk in de bak'	☐ Ja ☐ Nee	Ja → eventueel versterken Nee → toevoegen

Letterlijke boodschap(en) op borden / communicatie

Tip: neem enkele foto's van de borden.

Toelichting / observaties stap 3

Aan de slag!

Check de communicatie

Vul de vragen in op de handout: concreet, positief, eenduidig, wordt de sociale norm zichtbaar norm zichtbaar gemaakt?

1

2

AFSLUITING

Na het zien van de gedragsaanpak en de checklist. Wie wil hiermee verder?

Hoe verder?

- Voornemen provincie: openstelling begin 2027, uitwerking nu bezig
- In gesprek met I&W over toevoeging in landelijke toolbox
- Rapportage binnenkort te downloaden
- Abboneer je op de nieuwsbrief van recreatie, toerisme en sport (PZH) voor updates
- Vragen of zelf aan de slag? Mail naar het Expertisecentrum Gedrag van de provincie: ecgedrag@pzh.nl

